

УДК 159.9:364.63-027.553'364'

Наталя Едуардівна МІЛОРАДОВА,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології, факультету №3
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0716-9736>;*

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7757-2793>*

МІЖНАРОДНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Протидія його проявам є одним з пріоритетних напрямків діяльності урядових та неурядових організацій різних країн. Використання Україною сучасного міжнародного та вітчизняного досвіду громадських організацій у боротьбі із поширенням домашнього насильства як під час війни, так і у мирний час є складовою її ефективності. Розглянемо існуючі стратегії, які використовують громадські організації різних країн.

Вірменія: досвід неурядової організації «Центр кризових ситуацій сексуального насильства» (ЦКССН) та НУО «Кризовий центр сексуального насильства» із захисту прав жінок. У 2020 році Кризовий центр сексуального насильства разом з іншими жіночими правозахисними організаціями, які утворюють Коаліцію для припинення насильства щодо жінок у Вірменії, почали активно підтримувати жінок, які пережили насилля під час війни у Нагірному Карабаху. Їх стратегії поділяються на 3 основні етапи [1]:

1) Мобілізація – час, щоб перезапустити та переорієнтувати свою діяльність на основі нагальних потреб тих, хто пережив війну. Залучення та співпраця з іншими організаціями із захисту прав жінок через коаліції та мережі як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Декілька організацій, заснувати Коаліцію, яка на даний включає 11 членів, які є неурядовими організаціями і працюють у сфері просування та захисту прав людини у Вірменії [2].

2) Активне втручання та підтримка жінок, які пережили війну за наступними напрямками: гендерно-чутлива гуманітарна підтримка; співпраця та спілкування з державними установами; відкрите спілкування з донорською спільнотою про потреби постраждалих, використання соціальних мереж для збільшення збору коштів.

3) Етапи стабілізації та реабілітації:

- надання інформації про ризики та наслідки гендернозумовленого насильства жінкам, які пережили війну лише тоді, коли вони готові слухати і відкриті для інформації;
- особиста зустріч з особами, які постраждали від ГЗН, для надання як психологічної, так і медичної підтримки у безпечному середовищі;
- навчання інших НУО та волонтерів на місцях про ризики та наслідки ГЗН під час війни.

Грузія: досвід жіночого фонду Сухумі (ЖФС – це організація внутрішньо переміщених жінок, заснована в 1997 році та розташована в містах Кутаїсі та Тбілісі). Основними напрямками діяльності організації є: участь жінок у розбудові миру; боротьба з домашнім насильством; включення гендерної рівності в місцеву та національну політику; активність та розширення можливостей молоді. Виявлення та реагування на випадки домашнього насильства ЖФС здійснює це за допомогою комбінації різних стратегій та інструментів [1]:

1) Стратегії ідентифікації:

- в 11 містах західної Грузії створені Центри підтримки жінок (ЦПЖ) – місцеві громадські центри під керівництвом жінок які є основним джерелом ідентифікації та реагування на випадки домашнього насильства на рівні громади;
- інформаційні зустрічі з професійними групами: інформаційні зустрічі та тренінги, що проводяться для професійних груп (вчителі, вихователі та медичний персонал), створюють простір для партнерства та значно спрощують і покращують процес виявлення випадків насильства;
- сеанси психотерапії: групова або індивідуальна психологічна терапія;
- заповнення анонімних анкет та звернення до відповідних спеціалізованих служб. Для документування та виявлення випадків насильства в громадах розповсюджуються спеціальні анонімні анкети. Жінки зі складними та невідкладними випадками направляються на реабілітацію до спеціалізованих служб, що працюють в країні;
- система раннього попередження з урахуванням гендерної проблематики.

2) Стратегії реагування:

- «Реабілітаційний центр» – надає цілодобовий притулок на 14-20 днів постраждалим/потенційним постраждалим, які не мають офіційного статусу через страх чи невпевненість заявити в поліцію та таким чином, не мають права на державні послуги;
- робота з парами – сеанси щодо зміни поведінки винних на ранньому етапі: парам, які переживають сімейні конфлікти, виявлені у ході зустрічей із психологом та юристом або шляхом анонімного анкетування, пропонуються спеціальні сеанси.

– проведення інформаційних та медіа-кампаній ЖФС – соціальна реклама, телевізійні та радіопрограми, вуличні/форум-театри, публічні дискусії та навчання з різними учасниками системи скерувань та інших соціальних груп (наприклад, поліції, вчителів, лікарів, соціальних працівників, посадових осіб місцевого самоврядування, учнів шкіл, громадських лідерів тощо), що сприяє відкритому обговоренню проблеми насильства в суспільстві та зміні ставлення;

– «Центр цифрових ресурсів для постраждалих від домашнього насильства» (онлайн-платформа) – створений ЖФС у 2022 році, щоб забезпечити легкий доступ постраждалим від домашнього насильства та будь-яким зацікавленим фахівцям до широкого спектру інформації, пов'язаної з ГЗН/ДН.

– посилення ролі муніципалітетів у попередженні та реагуванні на ГЗН/ДН: створення Ради з гендерної рівності.

– локалізація порядку денного щодо жінок, миру та безпеки у розробці місцевої політики;

– створення місцевої міжвідомчої комісії з питань запобігання насильству щодо жінок/домашнього насильства.

Україна: 1) Досвід ГО «Центр «Жіночі перспективи» (займається захистом прав жінок в Україні, м. Львів). В умовах війни організація [1]:

– надала можливість задовольнити базові потреби (через притулки, місця обігріву тощо), де люди мають доступ до їжі, житла, медичної та психологічної допомоги. Відкрила притулки для жінок і дітей;

– організували інформаційні матеріали про ризики порушення прав жінок (торгівля людьми, трудова та сексуальна експлуатація, викрадені діти тощо) Разом із мережею WAVE розробили короткі, прості інформаційні матеріали про те, куди внутрішньо переміщені жінки можуть звернутися в різних країнах.

– запропонували навчання із специфіки домашнього насильства для волонтерів та адміністрації не спеціалізованих притулків в області.

– запровадили інформаційні кампанії та посилили координацію всіх залучених служб і структур для якісного реагування на випадки домашнього насильства.

– впровадили на рівні організацій та індивідуальних рівнях формальні та неформальні практики профілактики професійного вигорання, інформування про травму війни та самопомоги, можливість вторинної травматизації під час роботи та співчуття, психічного здоров'я для працівників і волонтерів феміністичних і жіночих організацій та багатьох активістів.

– організували регулярні зустрічі солідарності з українськими членами мережа WAVE як простір для підтримки, рефлексії, комунікації та вироблення стратегій, а також нетворкінгу між активістами як всередині країни, так і за кордоном [1].

2) Ла Страда-Україна – громадська правозахисна організація, яка працює для забезпечення гендерної рівності, миробудування, запобігання гендерно-зумовленому насильству, зокрема, домашньому насильству, протидії торгівлі людьми та забезпечення прав дітей, сприяючи впровадженню стандартів прав людини в усіх сферах життя суспільства та держави [3].

Наразі, одним із завдань організації є збільшення обізнаності суспільства щодо гендернозумовленого, зокрема домашнього, насильства під час війни та важливості допомоги постраждалим. Так ГО «Ла Страда-Україна» запровадила низку профілактичних заходів, зокрема у 2022 році відбувся онлайн практичний вебінар для журналістів та журналісток «Домашнє насильство в умовах війни: підняття обізнаності журналістів» від ГО «Ла Страда-Україна» та ГО «Жінки в медіа» за підтримки International Media Support (IMS).

Війна не скасовує домашнє насильство, а навпаки загострює ситуацію. Традиційно домашнє насильство зачіпає вразливі групи населення, які, поміж іншого, обтяжені вирішенням інших проблем, що виникли через збройний конфлікт в державі. Під час війни захист потерпілих від домашнього насильства в Україні набув ще більшого значення. Ратифікація Верховною Радою 20 червня 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульську конвенцію) та використання досвіду громадських організацій є невід’ємною складовою цього захисту.

Список бібліографічних посилань:

1. Запобігання та реагування на гендерно-зумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах. Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. Адільханян І., Агабекян Т., Чумало М., Федькович Г., Гамахарія К., Івіч Г. Відень, Австрія, 2022, 54 с.

2. Коаліція для припинення насильства щодо жінок. *Заходи*. Станом на 08 вересня 2022 р. URL: [Activities – Coalition to Stop Violence against Women \(coalitionagainstviolence.org\)](https://activities-coalition-to-stop-violence-against-women.org)

3. Ла Страда Україна. Офіційний сайт. URL: <https://la-strada.org.ua/pro-organizacziyu>
(Одержано 23.03.2023)